

# Český Těšín a jeho proměny (nejen) v posledních sto letech

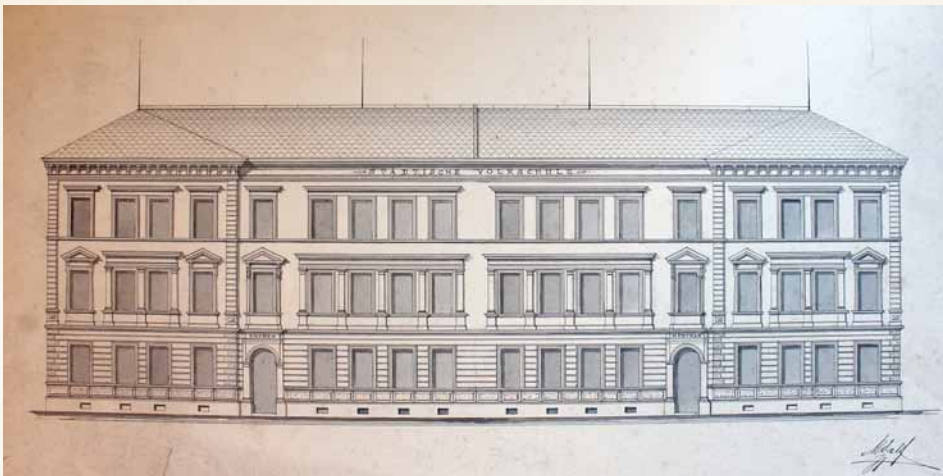
## 8. díl: Obecné a měšťanské školy v období první republiky

V osmém dílu seriálu o vývoji Českého Těšína v uplynulých sto letech se zaměříme na problematiku obecného a měšťanského školství v letech 1920–1938, kdy vznikla celá řada vzdělávacích zařízení, z nichž většina existuje dodnes. Text je zkráceným výňatkem z kapitoly publikované na stránkách obsáhlé knihy vydané v uplynulém roce, jež je stále k dostání v českotěšínském Turistickém informačním centru za cenu 749 Kč.

### Německé obecné a měšťanské školy

Budova z roku 1882 na Hasnerově ulici (dnes Sokola-Tůmy) patřila k nejstarším školním objektům v levobřežní části Těšína. Sloužila k umístění německé chlapecké a dívčí obecné školy a zároveň pro měšťanské školy chlapecké a dívčí. Počet dětí byl ovšem velmi vysoký, a proto bylo rozhodnuto na zasedání městské rady v květnu 1892 o stavbě nové šestitřídí obecné školy na tehdejší Saské Kupě. Jednalo se o objekt, který dnes nese č. p. 19 v Masarykových sadech. Byl zpřístupněn koncem srpna 1893 a vyučování započalo 20. září. Škola byla určena německé mládeži a sestávala ze 12 tříd. Byla rozdělena na dvě pětitřídí části rozdělené podle pohlaví žáků. Každá část měla samostatný vstup do budovy. V ní se dále nacházelo šest kabinetů a čtyři jiné místnosti (včetně ředitelny a sborovny). V suterénu byly umístěny dva byty – pro školníka a topiče. Vedoucím chlapecké části byl ustanoven vrchní učitel Franz Mira, dívčí část školy řídil vrchní učitel Josef Rybka.

V prvních letech existence ČSR vykazovala německá obecná dívčí škola návštěvnost kolem 500 žákyň, což bylo dáno tím, že do školy docházely dívky z pravobřežního Těšína. V roce 1938 byl zaznamenán již poloviční počet. Jednalo se o 219 žákyň německé národnosti, tři české a pět židovské. Spory o povolení dalších tříd vyplývaly z vysokého počtu žaček z jiných školních okresů (65). Škola zde působila až do druhé světové války.



Výřez z plánové dokumentace s průčelím Německé měšťanské školy v Albrechtových sadech, dnes správní budova Muzea Těšínska v Masarykových sadech, zhotovené architektem Markusem Dalfem v r. 1892 (Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Cieszyniu)

Měšťanská německá škola dívčí působila v Těšíně od roku 1884 v budově na Hasnerově ulici (po otevření nově postavené budovy německých obecných škol sdílela prostory rovněž v této budově, situace chlapecké měšťanské školy byla obdobná). Od roku 1918 měla tři ročníky a usilovala o zřízení paralelních tříd. Ve školním roce 1919/20 se učilo ve čtyřech třídách o dvou prvních ročnících. V roce 1920 se počet tříd rozrostl na pět. Měšťanská německá škola chlapecká působila v Těšíně od roku 1886 rovněž v budově na Hasnerově ulici. Ve školním roce 1920/21 přebral školu po konečném ustavení česko-polské hranice do svého okresu školní inspektor Ferdinand Parzyk. Škola nadále pokračovala ve své činnosti jako škola s německým vyučovacím jazykem. Opět z důvodu vysokého počtu žáků bylo uvažováno o novostavbě školy. Pro německou měšťanskou chlapeckou školu byla postavena třípatrová bu-

dova na nároží Hasnerovy ulice a Masarykových sadů č. p. 12 se vchodem z Hasnerovy ulice. Pro německou dívčí měšťanku byla postavena třípatrová budova v Masarykových sadech. Nové školní budovy měšťanské školy chlapecké i dívčí byly zprovozněny od školního roku 1924/25. V polovině 20. let kulminoval zájem o chlapeckou měšťanskou školu (431 žáků), v následujících letech se počet pohyboval kolem průměru 252. Počet žákyň naopak rostl – roku 1918 jich bylo 178, o dvacet let později 286.

### Česká obecná a měšťanská škola v Českém Těšíně

Obecná škola z roku 1920 byla provizorně umístěna v pronajatých místnostech budovy kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského na Frýdecké ulici, tzv. Domě sv. Jana. V roce 1922 bylo vzdělávací zařízení převedeno do státní správy a bylo tedy nutné začít řešit prostory pro jeho umístění. Dne 1. července 1923 byl položen základní kámen dvou českých škol, obecné a měšťanské. Autory projektu byli dva ostravští architekti Kolář a Rubý a realizaci prováděla stavitelská firma Nosek a Richter z Českého Těšína. Výstavbu tělocvičny provedla firma Franze Felkla z Nového Bohumína a vybudování obytných domků pro ředitele a školníka bylo svěřeno těšínskému staviteli Antonínu Wicherkovi. V budově bylo plánováno 75 místností, z toho 18 učeben, kabinetů, knihovna, laboratoře, dílny, jídelna, kuchyně a široké chodby se sloupořadím. V přízemí byla na budovu napojena tělocvična o ploše 240 m<sup>2</sup> s přílehlými místnostmi. Škola byla nazvána jménem prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. K jejímu slavnostnímu otevření došlo 28. října 1924. Na počest prvního československého prezidenta byla před budovou instalována jeho socha z dílny akademického sochaře Františka Úprky. Jednalo se o první Masarykův pomník na Těšínsku. Otevření budovy první české státní školy v Českém Těšíně bylo velkou událostí, o čemž svědčí dobové fotografie s davy shromážděných přihlížejících. Škola se přestěhovala do budovy 9. prosince 1924. V jejím čele



Slavnostní otevření české obecné a měšťanské školy na Mechové (dnes Komenského) ulici, v rámci programu byl odhalen i pomník Tomáši Garriguu Masarykovi, 28. října 1924 (Muzeum Těšínska)

stál Josef Kohut. V tomto školním roce byly otevřeny paralelní třídy u všech ročníků a dělily se na chlapecké a dívčí, výuku navštěvovalo celkem 316 dětí. V roce 1928 byly otevřeny obecné třídy. Byla zde také založena mateřská škola. K vyučovacími předměty obecné školy patřilo: čtení, psaní, český jazyk, občanská nauka, kreslení, zpěv, tělocvik a náboženství. Němčina byla vyučována ve 4. a 5. třídě tři hodiny týdně. Škola pořádala rovněž mimoškolní akce, v zimním období to byly především přednášky v sále městské střílnice, v létě výlety do Beskyd. Pravidelně byly pořádány vánoční nadílky pod finanční záštitou Okresní péče pro mládež. Od roku 1920 do roku 1938 vzrostl počet žáků ze 109 na 361.

Česká státní měšťanská škola byla zřízena roku 1923. Při zápisech bylo zapsáno celkem 113 dětí z 18 obcí a byly zřízeny dvě první třídy a jedna druhá. K samotnému zahájení vyučování došlo 1. září 1923 opět v Domě sv. Jana. Vyučování probíhalo tak, že se žáci střídali v uvolněných třech místnostech pro třídy se žáky obecné školy. Čtvrtá uvolněná místnost sloužila jako ředitelna, sborovna a kabinet současně. První učitelský sbor tvořili ředitel Pravoslav Machara a učitelé Marie Macharová, Josefa Švecová, Alois Juračka, Marie Galušková a Alois Tichopád. Také měšťanská škola nalezla útočiště v objektu Masarykovy obecné a měšťanské školy. Pod vedením Pravoslava Machary se dostalo v budově na tehdejší Mechové ulici (dnes Komenského) přístřeší i jiným školám, na jejichž založení měl Machara také svůj podíl. Jednalo se o hudební školu, živnostenskou školu pokračovací pro živnosti krejčovské, kovo- a dřevoobráběcí, pro holiče a vlásenkáře, dále všeobecnou pokračovací školu živnostenskou. Nějakou dobu zde působila i odborná škola pro ženská povolání. Zdejší tělocvičnu si propůjčovala tělocvičná jednota Sokol, místnosti v suterénu využívali skauti. Budova první české českotěšínské školy měla tedy maximální využití, vyučovalo se ve dne i po večerech a také v neděli dopoledne.



Žačky v učebně českotěšínské české obecné školy, kolem r. 1925 (Muzeum Těšínska)

### Polská škola obecná a měšťanská A. Osuchowského

Po vzniku Českého Těšína nebyla ve městě žádná polská škola. Z iniciativy 150 rodičů byla připravena žádost o založení polské obecné a měšťanské školy a předložena polskou Maticí školskou v Československu (Macierz Szkolna). Výbor matice korespondoval o zřízení polské obecné školy s polským vyučovacím jazykem se zemskou školskou radou v Opavě, která žádost zavrhl. Matice se proto odvolala na ministerstvo školství a národní osvěty v Praze. Výsledkem bylo povolení otevření polské obecné školy. Vyučování započalo ve školním roce 1924/25. Bylo přijato 34 žáků. Prvním ředitelem školy se stal Fryderyk Kretschmann.

Svou vlastní budovu škola získala ve školním roce 1925/26. Byla postavena u křižení ulic Havlíčkovy a Bezručovy. Architektem objektu byl Eduard David a stavbu provedla firma Eugena Fuldly. Nacházelo se zde 11 tříd a další standardní vybavení. V důsledku toho matice zažádala

o povolení provozu pětileté měšťanské školy s polským vyučovacím jazykem. Ve školním roce 1925/26 byla otevřena jedna třída pro 35 dětí, o rok později už byla školou trojtřídní. Po otevření nové budovy počet žáků vzrostl na 144. Od roku 1928 škola nesla jméno Antoniho Osuchowského (1849–1928), neúnavného polského národního aktivisty a předsedy hlavního výboru Matice školské ve Varšavě. Ve školním roce 1928/29 byla zahájena činnost školní jídelny a v lednu 1930 došlo k otevření tělocvičny. Rekonstrukce školní budovy proběhla již v roce 1937/38. Počet žáků se na obecné škole pohyboval kolem 80–90 a na měšťance kolem 200. Například v roce 1926/27 jich bylo 231 a o deset let později 217.



Zápatí vysvědčení vydaného Občanskou školou smíšenou v Českém Těšíně 28. června 1926. Na jeho základě žák první třídy nepostoupil do dalšího ročníku, a tak jej musel opakovat (Muzeum Těšínska)



V r. 1924 byly v Českém Těšíně polskou Maticí školskou v Československu (Macierz Szkolna) založeny dvě soukromé školy – obecná a měšťanská. Budova obou škol byla postavena na Havlíčkově ulici č. p. 11. Projekt vypracoval v r. 1924 architekt Eduard David a stavební práce byly zadány firmě Eugena Fuldly. Slavnostní otevření proběhlo 11. října 1925. V r. 1929 byla realizována přístavba tělocvičny (Muzeum Těšínska)

Školní aktivity byly obdobné jako na českých školách, připomínaly se všechny běžné svátky slavené v Československu a také založení Polské republiky. Škola se stala společenským a kulturním centrem Poláků, žijících na území Českého Těšína a v okolí, jež navštěvovali všechny společenské akce pořádané vedením školy. Konaly se školní koncerty, divadelní představení, vánoční besídky, sbírky pro chudé aj. V létě byly organizovány prázdninové kolonie v Beskydech. Nedaleký park Adama Sikory byl dějištěm pravidelně pořádaných dětských dnů a školních sportovních akcí. Starší žáci navštěvovali okolní výrobní podniky. Polské organizace, které finančně podporovaly činnost školy, umožňovaly dětem jezdit na výlety do polské Věličky či Krakova. Ve školním roce 1928/29 byla na škole činná i organizace dětí a mládeže Harcerstwo.

Ilona Pavelková